
Мр Весна Минић⁵

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ ОПШТЕГ ОБРАЗОВАЊА У НАШОЈ ЗЕМЉИ И ПОЈЕДИНИМ СТРАНИМ ЗЕМЉАМА

Апстракт: *Могућности општег образовања и васпитања су несумњиво увек биле велике. У нашем времену општеобразовна знања постају водећа снага друштвено - економског и културног развоја сваке земље. Оно је већ доста дуго крупна тема савременог света, која је са разлогом подигнута на ниво од највећег значаја за човека и друштво. Опште образовање представља почетну тачку у животу сваког човека, темељ на коме се гради личност, стичу знања, развијају способности, навике и вештине, базу (основу) на којој се надограђују сва каснија сазнања и искуства. Актуелност проблема општег образовања и васпитања постаје центар интересовања како појединаца, тако и читавих друштава, и то је поуздан знак кретања у правцу који ће ову тематику видети као основни развојни ресурс.*

Кључне речи: опште образовање, васпитање, развој, компарација.

У В О Д

Опште образовање покрива све сфере човековог живота и рада, и као такво оно мора пратити све промене у овим областима и ићи у корак са развојем друштва, науке, технике, технологије и др., како би могло пружити појединцима потпуне информације о свему што их окружује. Сва досадашња искуства, како у нашој, тако и другим земљама у тражењу решења за побољшање процеса општег образовања и васпитања су показала да су промене у овој области споре и праћене многим тешкоћама.

Током друге половине прошлог века, све земље савременог света покушавале су да спроведу одређене реформе у системима школства, општем образовању и васпитању. Реализација тих покушаја била је усклађена са њиховим привредним, научним, економским, културним и општим друштвеним развитком, потребама и реалним стањем школства.

Слични покушаји постојали су и у нашој земљи последњих година двадесетог века. Да бисмо боље разумели опште образовање и васпитање код нас и у свету, као и промене у њему, ми ћемо представити системе општег образовања у следећим земљама: Србији, Енглеској, САД-у, Француској, Немачкој, Русији и Грчкој.

---

⁵ minic.vesna@gmail.com

С Р Б И Ј А

Опште образовање у Републици Србији обухвата: *обавезно, опште средње и општеобразовни сегмент средњег стручног образовања*. Обавезност, бесплатност, општеобразовни карактер, доступност и једнакост основни су принципи на којима се темељи основно и обавезно образовање. Основно образовање је право сваког детета, без обзира на пол, расу, националност, социјални статус, умне способности и вероисповест.

Обавезно и основно образовање код нас траје осам година, мада је било покушаја током 2003. године да се продужи на деветогодишње основно образовање (систем 3+3+3). Ово померање границе за једну годину требало је да укаже на значај општег образовања за целовити развој личности, као и квалитетност образовања што већег броја младих за целокупни друштвени развој. С обзиром на то да се оно показало неефикасним (за нашу земљу и на овом ступњу развоја друштва и школе) поново је обавезно основно образовање враћено на осам година.

Овакво образовање реализује се помоћу школског програма, под којим подразумевамо: све садржаје, процесе и активности усмерене на остваривање циљева и исхода образовања, који су прописани и регулисани како на републичком (централном) тако и на школском (локалном) нивоу. Школски програм данас се састоји из *општег и посебног дела*, и представља јединствену целину у којој су општи и посебан део међусобно функционално усклађени.

Општи део у нижим разредима обавезног основног образовања садржи

- 1) основне (базичне) предмете,
- 2) обавезне предмете,
- 3) изборне предмета

Виши разреди обавезног основног образовања садрже:

- 1) основне предмете,
- 2) обавезне предмете,
- 3) део изборних предмета.

Посебан део програма садржи:

- 1) факултативне предмете, садржаје и активности кроз које школа, у складу са својим могућностима одговара на специфичне потребе, интересе и интересовања својих ученика, родитеља и локалне средине.
- 2) део изборних предмета и факултативне предмете, садржаје и активности, кроз које школа, у складу са својим могућностима одговара на специфичне потребе, интересе и интересовања својих ученика, родитеља и локалне средине.

Предметна настава одвија се кроз:

1. основне предмете,
2. обавезне предмете,
3. изборне предмете, и
4. факултативне предмете.

Данас постоји и могућност израде диференцираних програма за старије ученике основне школе, намењени ученицима различитих интересовања, способности и аспирација у појединим наставним предметима. *“Пошто данас не постоје услови за “један ученик-један програм”, стручњаци се опредељују за диференциране програме са три нивоа (нижи, средњи и виши)”* (Коцић, 1998: 204).

ЕНГЛЕСКА

Улога општег образовања у Енглеској јесте да припреми младе за активно учешће у друштвеном животу тиме што им се пружа шире знање, развијају способности, вештине и професионално се усавршавају да би постигли економску независност и способност да учествују у друштвеном и политичком животу. Обавезно опште образовање у Енглеској почиње од пете године и траје до шеснаесте године.

Основна школа траје од пет до једанаест година и има два нивоа:

- а) млађи (тзв. *“школа забавиште”*) од пете до седме године;
- б) старији, од седме до једанаесте године (у новом систему од седме до девете године).

У једанаестој години (по старом систему) после селекције, најспособнији ученици иду у граматичку школу, средње способни у техничке и трговачке школе, а мање способни у средње модерне школе.

У новом систему деца у једанаестој години прелазе у средњу свеобухватну школу, у којој се диференцирање обави у току прве две године школовања, односно деца која су у ову школу ступила у деветој години преводе се у тринаестој години у њен виши ступањ на коме постоје диференцирани програми. У шеснаестој години се и даље врши диференцирање ученика.

Опште образовање у Енглеској органозовано је тако да задовољава потребе деце тог узраста, да их подстиче да слободно уче, да откривају свет који изазива њихову радозналост, да експериментишу, дискутују и да се изражавају на начин на који желе.

Што се тиче наставног програма за опште образовање у Енглеској не постоји *“службени”* програм, који је унапред дефинисан од стране званичних просветних власти, већ постоји само заједнички општи план за све ученике од једанаесте до шеснаесте године. Према томе *“наставни план и програм се израђује на нивоу школе, па се разликује од школе до школе, зависи од друштвене средине, њених материјалних и стручних могућности, потреба и могућности ученика”* (Макевић, 2001:65/66). Наставницима се пружа могућност да сами стварају наставне планове и програме, да сами бирају наставне материјале, активности, методологију, уџбенике и да примењују различите врсте иновација. Данас постоје покушаји од стране министарства да се у Енглеској изради јединствен планско-програмски документ за основну школу бар са заједничким језгром садржаја (тј.обавезне сржи школског програма), јер је, до скоро постојао тзв. *“арахични курикулум”* (Gutek, 2001: 153).

СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ

С обзиром на то да се у САД-у од почетка развоја основне школе придавала већа пажња практичним него теоријским знањима, слободном образовању, индивидуализму, америчким вредностима, тако је и опште образовање усмерено ка том циљу.

Опште основно образовање у САД-у је бесплатно и обавезно. Деца полазе у школу са шест година, а завршавају је са дванаест или четрнаест година. Основна школа обично траје шест година, а понекад четири или осам година. Постоје три модела (шеме) школовања до осамнаесте године и то: 0 (обданиште)+6+3+3 (најчешћа), 0+4+4+4 или 0+8+4. Данас од нула до три је елементарни степен, од четири до шест виши степен основног образовања. Елементарни програм обухвата опште образовање, стицање знања, вештина и способности које су потребне сваком члану друштва. Опште образовање у САД-у има за циљ да се свима подједнако омогући да се образују и овладају основним вештинама (читање, писање, рачунање), да се упознају са основама граматике, и стекну основна знања из друштвених и природних наука, да се баве физичким, музичким и ликовним активностима. Дакле, у првој фази, основна школа је општеобразовна. С тога, садржаји наставних планова и програма обухватају: читање, писање, граматiku, елементарну математику, основе природних и друштвених наука, музичко образовање, физичко васпитање и стране језике.

Садржаји наставних планова и програма општег образовања варирају од места до места, али те разлике нису драстичне. Акцент се ставља на јединство три елемента:

- интелектуални развитак;
- емоционално прилагођавање; и
- тежња да се васпита добар амерички грађанин.

Савремени токови теже увођењу многих иновација у садржајима општег образовања и васпитања, посебно у области природних наука, страних језика, информатике, математике и друштвених наука. Тако се израђују програми за надарену децу, за децу која спорије уче и др.

Ф Р А Н Ц У С К А

Када говоримо о Француском школству морамо имати у виду њену дугу традицију у области просвете, као и чињеницу да она спада у ред најнапреднијих земаља у процесу увођења обавезног основног образовања и васпитања.

Деца у Француској пролазе кроз основно опште образовање од шесте до једанаесте године. На овом нивоу постоје три поднивоа и то:

- а) припремни (од шесте до седме године)
- б) основни (од седме до девете године)

в) прелазни (од девете до једанаесте године)

Циљ општег основног образовања јесте стицање основних знања и вештина (читање, писање, математика). Француско основно школство је више формално и књишко, него што је енглеско и америчко.

Наставни планови и програми општег образовања израђују се од стране државе, за разлику од Енглеске и САД-а, кроз рад специјалних комитета, на основу смерница (датих од стране наставника специјалиста за основне и средње школе) за сваки сектор система или за сваки предмет или групу предмета основне школе који се предају у истом сектору.

Садржаје општег образовања чине следећи предмети: француски језик, математика, историја, географија, музика, цртање, ручни рад, моделовање, природа и друштво, морално и физичко васпитање.

Н Е М А Ч К А

Основни циљ немачког општег образовања јесте развијање *“позитивних ставова према природи, човеку, властитом друштву, те друштву опћенито, и то путем опћег образовања, које укључује шири оквир за разумевање самог себе, свијета у коме живи, те положај и функцију људског бића у свијету”* (Херера; Мандић, 1989: 225). То даље значи, да опште образовање има за циљ развој особе способне да се суочи са светом који се непрестано мења и да буде спремна за прихватање промена које су део савременог живота и рада сваког појединца.

Опште основно образовање у Немачкој почиње са шест година и траје девет година (у неким покрајинама и до десет година). Основна школа је четвороразредна и на њу се надовезује главна школа од петог до деветог или десетог разреда. Значи, постоје два ступња основног образовања након којих се наставља средње образовање.

Наставни планови и програми су тако замишљени да свима омогућавају готово исти квалитет образовања. У процесу израде наставних планова и програма, поред покрајинских министарстава и универзитета, своју улогу имају и наставници у неким покрајинама већи, у неким мањи утицај.

У Немачкој се тежи стварању тзв. *“укупне школе” (gestamtschule)*, односно, стварању општеобразовне школе са јединственим циљем, задацима и наставним планом и програмом у којима су садржајно и организационо повезани: дечји вртић, основна школа и више варијаната средње школе, што омогућава високу корелативност садржаја основних предмета (основних, изборних и допунских).

Р У С И Ј А

Основни циљ општег образовања у Русији јесте омогућити младима да стекну способности које су важне да би били самостални и креативни у друштву

у коме живе. Зато се настоје развијати оне способности и особине које ће користити појединцу без обзира на позив који касније буде изабрао.

Опште основно образовање траје четири године и почиње са навршених шест година (раније седам година). На I-IV надовезује се V-IX разред непотпуне средње школе, тако да од I-IX разреда чини *деветолетку*, која је општеобразовна, политехничка и са факултативном наставом. Свршени ученици деветолетке могу стећи пуно средње образовање у X и XI разреду средње општеобразовне школе, које су политехничке и омогућавају припрему за конкретна мање сложена занимања.

Што се садржаја општег образовања у наставним плановима и програмима тиче, на првом ступњу (од I-IV разреда) деца уче предмете као што су: матерњи језик, математика, познавање природе, физичко васпитање, цртање, певање и практичну радну обуку. Страни језик надарени ученици могу учити већ од другог разреда. На другом ступњу (IV-IX разред) деца уче: матерњи језик, руску књижевност, математику, историју, географију, биологију, физику, хемију, страни језик, ликовно образовање, музичко образовање, физичко васпитање, радну обуку, као и неке изборне предмете.

У неким новим реформним покушајима предвиђено је иновирање наставних планова и програма, као и садржаја општег образовања у Русији.

Г Р Ч К А

Обавезно опште образовање у Грчкој траје девет година и подељено је на два дела:

- а) *примарни ниво* - траје шест година (*dimotiko scholie*) за децу од шест до дванаест година;
- б) *секундарна област* -траје три године (*Gymnasio*) за ученике од дванаест до петнаест година.

Основни циљ наставних планова и програма јесте квалитет, тако да је у Грчкој донет закон који је имао за циљ да “*осавремени наставни програм и учини га у довољној мери флексибилним, како би се ученицима могле пружити што је могуће боље основе, чиме би се побољшале њихове способности прилагођавања, специфична знања, и вештине као и критично мишљење*” (Министарство просвете и спорта, 2001; 140). Овим законом школство је конципирано тако да буде динамичније и флексибилније, и на тај начин приступачније ученицима. Садржаје општег образовања у наставним плановима и програмима примарног нивоа чине: грчки језик, математика, уметничко васпитање, физичко васпитање, историја, страни језик, географија, физика и социологија. У секундарној области, поред обавезних предмета изучавају се као допуна: музика и плес, ликовна уметност, позориште и кинематографија, журнализам, страни језици, социо-економска сарадња и здравство. Обим наставе проширен је у знатној мери увођењем информатике као општеобразовног предмета у основним школама.

ЗАЈЕДНИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ ОПШТЕГ ОБРАЗОВАЊА У НАШОЈ ЗЕМЉИ И НАВЕДЕНИМ ЗЕМЉАМА

Ако покушамо да направимо један компаративан приказ општег образовања и васпитања у нашој земљи и претходно наведеним земљама (Енглеска, САД, Француска, Немачка, Русија и Грчка), онда морамо константовати да оне имају пуно сличности, али и пуно разлика. Оно што је заједничко за све њих јесте следеће:

1. Опште образовање је одређено конкретним друштвеним системом у коме постоји као елементарни део сваког друштва. Указали смо на неопходност међусобне повезаности општег образовања и друштва и рекли да они кореспондирају једно са другим, те као такви утичу на комплетан развој појединца и друштва у целини. Свако друштво има јединствено и сврсисходно опште образовање, које је усклађено са потребама и специфичностима тог друштва. Тако на пример сва европска друштва имају своју специфичну европску црту (димензију) – *демократичност* – заједничку за све њих. Друштво не би могло да достигне ону тачку развоја на којој се налази данас уколико не би било везано за опште образовање, које представља полазну тачку у његовом развоју и даљем усавршавању.
2. Традиција, као огледало у којем друштво може видети вредности које смо наследили од прошлости, промене које су се десиле, као и оне које се тек требају десити јесте заједнички елемент општег образовања свих земаља. Кроз читаву људску историју традиција је играла важну улогу у животу сваког људског бића. Она утиче на процесе сазнавања, развоја и понашања, на квалитет човековог развоја, на процесе интеграције индивидуе у друштво, као и на улоге које људи прихватају и играју у друштву. Свако друштво има своје традиционалне вредности и ставове према општем образовању. Традиција има важну улогу и у процесу побољшања концепата, програма и образовне технологије.
3. Опште образовање је у свим земљама зависно од културе. Култура, као и традиција одређују једно друштво, један народ. Она представља важну карику у ланцу друштвених вредности. Оно чему теже све земље данас јесте *мултикултурално образовање*, које се базира на снази различитости, друштвене правде, људских права и представља непрекидан образовни процес.
4. Заједнички елемент општег образовања у овим земљама јесте и демократичност. Демократски карактер општег образовања значи да друштво мора пружити једнаке услове свакоме за опште образовање, као и континуитет образовања у животу.
5. Опште образовање мора бити флексибилно у свим земљама, што значи да се путем њега морају задовољити потребе друштва, привреде, младих и

одраслих људи. Оно мора бити прилагодљиво за све припаднике одређеног друштва.

ЗАКЉУЧАК

Опште образовање и васпитање јесте једна конструктивна основа на чијим темељима се изграђује личност човека у целини. Као такво, неопходно је сваком човеку без обзира на занимање којим ће се бавити. Оно је припрема за живот, почетна тачка која човеку омогућава да развије све потенцијале које носи у себи, "*највреднија врста знања*" (Лихачев, 2000: 386). Довољно је рећи да општеобразовна знања данас постају водећа снага друштвено – економског и културног развоја сваке земље. Она покривају све сфере човековог живота и рада и утичу на задовољавање многобројних човекових потреба.

Компаративним прегледом развоја општег образовања у нашој земљи и Енглеској, САД-у, Француској, Русији, Немачкој и Грчкој запазили смо да постоје сличности у погледу обима, структуре, садржаја, али и традиције, културе, демократичности, флексибилности и друштвене одређености општег образовања. Такође, уочене су и одређене разлике које се огледају у дужини трајања општег образовања и васпитања у различитим земљама, у садржајима који се изучавају, тј. њиховој структури, организацији и реализацији тих садржаја и слично.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Guttek G. L. (2001):** Historical and philosophical foundations of education, upper saddle river, New Jersey, Columbus, Ohio
2. **Коцић Љ.:** *Мogućности примене диференцираних наставних програма у основној школи*, Педагошка реформа школе, Београд
3. **Лихачев Б. (2000):** *Педагогика*, Юраит, Москва
4. **Макевић С. (2001):** *Педагошко – дидактички принципи и критеријуми у изради наставних планова и програма*, Виша школа за образовање васпитача, Шабац
5. **Министарство просвете и спорта (2001):** *Десет година реформи образовања у Европским земљама*, Министарство просвете и спорта, Београд
6. **Херера А.; Мандић П. (1989):** *Образовање за XXI столеће*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Vesna Minic, M.Sc. Assistant
Teachers' Training Faculty in Prizren - Leposavić

**THE COMPARATIVE PORTRAY OF THE GENERAL EDUCATION
IN OUR STATE AND SOME OF FOREIGN STATES**

Summary: *The possibilities of the general education have always been great. In our time general educational knowledge become leading force of the social-economical and cultural development of each country. It has been the important subject in modern world for already long time, which is put, with the reason, on the level of the highest importance for people and society. The general education represent the start point in the life of each man, the base on which the person is built, the knowledge are acquired, the abilities, habits and skills are developed, the base on which all further knowledge and experiences will be built. The actuality of the problem of general education becomes the center of the interest of each person and the whole societies and it is reliable sign of moving in the way on which this subject will be seen as the basic developmental resource.*

Key words: general education, education, development, comparison.